

Zofia KOLBUSZEWSKA

W KRĘGU ZAINTERESOWAŃ UTOPIĄ
Międzynarodowa konferencja „Utopia and Nonviolence”
Uniwersytet Karola, Praga, 2-5 VII 2014

Od 2 do 5 lipca 2014 roku odbywała się w Pradze piętnasta konferencja Międzynarodowego Towarzystwa Studiów nad Utopią (ang. Utopian Studies Society), zorganizowana we współpracy z Zakładem Literatur i Kultur Anglofońskich na Wydziale Sztuk Uniwersytetu Karola, poświęcona utopii w kontekście nieagresji i powstrzymania się od użycia przemocy. Podjęcie refleksji nad znaczeniem pojęć nonviolence i utopii, pojęć, których wspólną cechą jest to, że definiuje się je przez brak oraz że oba obciążone są idealizmem i myśleniem życzeniowym, miało – w zamyśle organizatorów – przybliżyć odpowiedź na pytanie, jak w kulturze zbudowanej wokół przemocy i wojny uniknąć losu zarówno ofiar, jak i katów.

Konferencję „Utopia and Nonviolence” otworzyło wystąpienie Toma Moylana (z Ralahine Centre for Utopian Studies na Uniwersytecie w Limerick w Irlandii), który podjął temat realizacji utopijnych przedsięwzięć jako świadomego kulturowania postawy nieagresji i rezygnacji z przemocy. Następnie filozof z Uniwersytetu Karola prof. Karel Thein przedstawił refleksję na temat kontrastu między utopijnym myśleniem w kategoriach walki a myśleniem o utopii w kategoriach mądrości (nieagresji). W swoim referacie profes-

sor Thein starał się pokazać, jak kontrast ten odzwierciedlony został w geopolityce miast kojarzonych ze słynnymi filozofami. Wystąpienie kolejnej prelegentki, Hody Zaki z Hood College w Frederick (Maryland, USA), dotyczyło dynamiki rozprzestrzeniania się we współczesnym, globalnym świecie utopijnego myślenia o nieagresji i przekraczania tendencji do użycia przemocy. Obrady zakończyła dyskusja przy okrągłym stole, w której zastanawiano się nad możliwościami i warunkami realizacji utopijnych projektów w pokojowy, nieagresywny i nieinwazyjny sposób, a także nad prognozami dotyczącymi urzeczywistnienia tego rodzaju przedsięwzięć.

Oprócz wykładów plenarnych i dyskusji okrągłego stołu w ramach konferencji odbyło się trzydzieści sześć paneli, podczas których przedstawiono referaty poświęcone takim zagadnieniom, jak: złożone relacje między utopią a ideologią; kształtowanie miejskich krajobrazów utopijnych jako gałąź landscapingu, architektury i urbanistyki; ekotopie i utopijny dyskurs wegańsko-wegetariańskiego stylu życia; utopia a technologia i nowe media; utopia w filmach i nowych mediach; utopijny charakter mądrości starożytnej; literatura antywojenna a utopia; państwo

i dyskurs oraz praktyka polityczna a utopia; współcześnie istniejące i historyczne społeczności realizujące utopijne założenia w życiu wspólnotowym; chiliastyczny entuzjazm, dyskurs apokaliptyczny i utopia; utopia jako dyskurs pedagogiczny; utopie feministyczne; utopia myślenia posthumanistycznego; utopie wczesnonowozytne; utopijne projekty artystyczne jako metoda perswazji i przygotowanie do myślenia o współistnieniu jako procesie; utopijne projekty dla dzieci i młodzieży. Zorganizowano również warsztaty z zakresu poszerzania wyobraźni rozumianej jako strategia utopijna.

W panelach konferencyjnych uczestniczyli także naukowcy z Polski. Referaty wygłosili między innymi: prof. Artur Blaim, reprezentujący Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Uniwersytet Gdański („Nowhere Plans for Nobody»: The Uses of Utopia in Popular Music” [„Nowhere Plans for Nobody». Wykorzystanie utopii w muzyce popularnej”]); dr Justyna Galant („Jens Lien’s *The Bothersome Man*: On the Taste of Cake and Breaking the Cycle of Eternal Recurrence” [„*The Bothersome Man* Jensa Liena. O smaku ciasta i przerwaniu cyklu wiecznego powrotu”]); dr Marta Komsta („The Carnival and the Bomb in Richard Lester’s *The Bed-Sitting Room*” [„Karnawał i bomba w *The Bed-Sitting Room* Richarda Lestera”]), dr Andrzej Kowalczyk („Utopia and Environmental Nonviolence in the BBC Young-Children Animation *Bob the Builder: Bob’s Big Fantasy Plan* (2005)” [„Utopia a środowiskowa nonviolence w wyprodukowanym przez BBC filmie animowanym dla dzieci *Bob Budowniczy. Wielki plan* (2005)”]), dr Elżbieta Perkowska-Gawlik („Intertextual Taming of Dystopia in Barry J. Gardner’s *Webcomic’s Frames*” [„Interekstualne poskromienie dystopii w internetowych komiksach Barry’ego J. Gardniera”]), dr Katarzyna Pisarska („Defending Olympus:

Utopia, Posthumanity and (Non)Violence in the *Appleseed* Films” [„Broniąc Olimpu. Utopia, postczłowieczeństwo i (non)violence w filmach z cyklu *Appleseed*”]) i dr Urszula Terentowicz-Fotyga („The City that «Saw War»: Dystopian Past, Utopian Moment” [Miasto, które «widziało wojnę». Dystopijna przeszłość, utopijna chwila”]) z Zakładu Literatury Angielskiej Instytutu Anglistyki UMCS; prof. Ludmiła Gruszewska-Blaim („«We May Have to Torture Him in Room 101, Said Julia». The Uses of Dystopian Classics in Fan Fiction” [„Możemy być zmuszeni do torturowania go w pokoju 101, powiedziała Julia». Wykorzystanie klasyków dystopii w fan fiction”]) z Instytutu Anglistyki UG, dr Barbara Klonowska („Colliding Dystopias in Marjane Satrapi’s *Persepolis*” [„Zderzanie dystopii w *Persepolis* Marjane Satrapi”]) i prof. Grzegorz Maziarczyk („*BioShock*: Interactivity and (Non-)Violence in Playable Dystopia” [„*Bioshock*. Interaktywność a (non)violence w komputerowej grze dystopijnej”]) z Katedry Literatury i Kultury Brytyjskiej KUL oraz prof. Zofia Kolbuszewska z Katedry Literatury i Kultury Amerykańskiej KUL („Fantasies of Utopian Communities as Strategies of Resisting Violence in Thomas Pynchon’s Novels” [„Fantazje o społecznościach utopijnych jako strategie oporu wobec przemocy w powieściach Tomasa Pynchona”]).

Wszyscy wymienieni tu polscy badacze byli uczestnikami projektu „Metamorfozy dyskursu utopijnego. Od literatury do nowych mediów”, a ich referaty, zanim zostały wygłoszone na konferencji w Pradze, poddano pod dyskusję podczas spotkań seminaryjnych, które zainicjowano w roku 2013.

Projekt ten realizowany był w ramach dwuletniego grantu przyznanego przez Narodowe Centrum Nauki (na lata 2012-2014). Pracami zespołu kierowali prof. Artur Blaim oraz prof. Zofia Kolbu-

szewska. Realizacja projektu przebiegała w dwóch etapach.

Wiodącym tematem pierwszego etapu były utopie literackie i ich adaptacje filmowe. Problematyce tej poświęcono cykl seminariów (spotkania odbywały się na UMCS), podczas których prowadzono też analizy filmów prezentujących utopie i dystopie, oraz sympozjum zorganizowane w Puławach. Ponadto uczestnicy projektu wzięli udział w czternastej konferencji Międzynarodowego Towarzystwa Studiów nad Utopią, odbywającej się pod hasłem „Topographies of Harmony” w New Lanark w Szkocji w czerwcu 2013 roku. Zwieńczeniem tych inicjatyw stała się publikacja zbiorowa *On Utopia, Adaptation, and Utopian Film Analysis* [„O utopii, adaptacji i analizie filmów utopijnych”] pod redakcją Artura Blaima i Ludmiły Gruszewskiej-Blaim.

Drugi etap prac badawczych również zakończył się wydaniem zbioru artykułów, zatytułowanego *(Im)perfection Subverted, Reloaded and Networked: the Utopian Discourse Across Media* [„(Nie)doskonałość obalona, odświeżona i usieciowiona. Dyskurs utopijny w mediach”], opracowanego przez Barbarę Klonowską, Zofię Kolbuszewską i Grzegorza Maziarczyka (obie książki ukażą się wkrótce nakładem wydawnictwa Peter Lang). Zawarte w tomie teksty stanowią pokłosie seminariów na temat kształtu i roli dyskursu utopijnego w mediach – od muzyki i filmu, poprzez

powieści graficzne, Internet i seriale telewizyjne, po gry komputerowe (seminaria odbywały się w sali Instytutu Jana Pawła II KUL) – i sympozjum zorganizowanego w Domu Pracy Twórczej KUL w Kazimierzu Dolnym. W ramach tej części projektu przewidziano też przygotowanie referatów na praską konferencję. Jej uczestnicy mieli okazję zaprezentować na forum międzynarodowym swoje przemyślenia o relacji między utopią i dystopią a przemocą w literaturze i filmie i zapoznać się ze stanem badań w tej dziedzinie prowadzonych w Europie.

Kończące praską konferencję obrady okrągłego stołu zwróciły uwagę uczestników na nierozstrzygalność dylematu dotyczącego posługiwania się przemocą w celu realizacji utopijnej wizji w realnym świecie lub odstąpienia od jej realizacji w imię wyrzeczenia się przemocy. Dyskutowano również problem relacji konsensusu i przemocy w realizacji projektów budowy takich utopijnych społeczności, jak wspólnota w New Lanark w Szkocji. Zamykając obrady, ustępująca przewodnicząca Międzynarodowego Towarzystwa Studiów nad Utopią Fátima Vieira z Uniwersytetu w Porto zaprosiła uczestników praskiego spotkania i wszystkich członków Towarzystwa do udziału w konferencji Międzynarodowego Towarzystwa Studiów nad Utopią poświęconej relacjom architektury i utopii, która odbędzie się w roku 2015 w Wielkiej Brytanii na Uniwersytecie w Newcastle.